

Onderzoek naar het handelen Gemeente Groningen ten aanzien van Joodse eigendommen 1940-1955

Plan van aanpak februari 2021

Tussen november 2020 en januari 2021 is een vooronderzoek uitgevoerd Er is naar de feiten en het overheidshandelen met betrekking tot Joodse eigendommen in de huidige gemeente Groningen (incl. toenmalige gemeenten) tijdens en na de Tweede Wereldoorlog (1940-1955). Uit het vooronderzoek is dit plan van aanpak voortgekomen bestaande uit twee fasen.

Fase 1 (februari – augustus 2021)

In deze fase onderzoek naar de omgang van de Gemeente Groningen met Joodse eigendommen (onroerend goed/gemeentelijke heffingen).

Fase 2 (daarop volgend, tot ca mei 2022)

Onderzoek in bredere zin. (Ambtenaren, burgemeester, politie, vervoerbedrijf, woningbedrijf etc.) Wat is er gedaan bij de terugkeer en opvang van Joodse medebewoners. Hoe valt de houding van de Gemeente te duiden? Hoe reageerde de Groningse samenleving in de eerste jaren na de oorlog in materiële en immateriële zin op de terugkeer en opvang van Joodse oorlogsslachtoffers?

Nadere opzet voor Fase 1

Deze fase wordt afgesloten met een rapport in de lijn van eerdere rapporten zoals die ten aanzien van Utrecht en Rotterdam zijn verschenen. Het onderzoek zal zich richten op feiten rond de onteigening en restitutie van zogeheten Joods bezit, en de opvang en het rechtsherstel van gedupeerde Joden. Het gaat daarbij om de vraag of de gemeente iets heeft gedaan wat ze niet had moeten doen en proberen een antwoord te vinden op de vraag of de gemeente iets niet gedaan heeft, wat zij wel had moeten doen.

Context

Dit rapport opent met een korte beschrijving van de context, over de positie van de Joodse gemeenschap in de gemeente Groningen, informatie over het verloop van de Tweede Wereldoorlog hier, de handelingsmogelijkheden van de Gemeente Groningen gedurende de oorlog en in de naoorlogse situatie, alsmede een samenvatting van het proces van rechtsherstel in Nederland gedurende de laatste decennia (dit staat grotendeels al in het vooronderzoek).

Feitelijk onderzoek

Het hoofdbestanddeel van het op te leveren rapport zal bestaan uit een verslag over het eigenlijke onderzoek naar de onteigening en rechtsherstel ten aanzien van onroerend goed van Joodse inwoners en wat de eventuele rol van de gemeente Groningen daarbij is geweest. Dit onderzoek zal gebaseerd zijn op vier lijnen van onderzoek.

1. Doorzoeken van (naoorlogse) agenda's van B&W, verslagen van de gemeenteraad en de aansluitende correspondentie naar vermeldingen en/of overwegingen ten aanzien van beleid inzake terugkerende joodse inwoners, de restitutie van woningen, eventuele achterstallige heffingen en procedures rond rechtsherstel.
2. Het analyseren van de gegevens over eigendom van woningen van joodse inwoners van Groningen zoals deze zijn verzameld door de mr. J.H. de Vey Mestdagh stichting of beschikbaar zijn via het Digitaal Joods Monument. Voor de analyse worden dit vergeleken met registraties over bezit van onroerend goed van het kadaster en de Online beschikbare *Verkaufsbücher* (die helaas niet compleet zijn).
3. Het analyseren van diverse archiefdossiers over grondtransacties van de gemeente, toewijzing en vordering van woonruimte, sanering van de joodse buurt, afhandeling verwoeste percelen in de Groninger binnenstad, teruggave van overdrachtsgelden van in de oorlog verkochte panden, etc.
4. Het afsluitende deel van het rapport zal bestaan uit enkele uitgewerkte *case studies* uit de huidige gemeente Groningen. Deze deelstudies geven weer welke maatregelen genomen zijn en welke effecten deze hadden op individuele families.

Het onderzoek in deze eerste fase zal worden verricht door de onderzoekers van het vooronderzoek namelijk prof. dr. Maarten Duijvendak (RUG), Albert Beuse (Groninger Archieven), drs. Ron van Hasselt (onderzoeker/ publicist) en dr. Stefan van der Poel (RUG). Omdat het bronnenonderzoek omvangrijk is, specifieke deskundigheid vraagt én omdat de doorlooptijd beperkt moet worden, is de groep uitgebreid met twee andere onderzoekers en twee studenten van de RUG. De onderzoeksgroep staat onder inhoudelijke en methodische leiding van prof. dr. Maarten Duijvendak van de RUG.

Deze eerste fase zal half februari starten en duren tot ca. augustus/september.

Naast genoemde onderzoeksgroep, wordt er een begeleidingscommissie ingesteld. Deze zal bestaan uit drie experts. Hiervoor zijn benaderd dr. Hinke Piersma (NIOD), dr. Frank Vermeer (voorzitter OVCG) en beoogd voorzitter Prof. mr. Hans Engels (em. bijzonder hoogleraar Decentraal Bestuur en vm burgemeester van Loppersum).